

DE STAND VAN HET BEDRIJFSECONOMISCH ONDERZOEK

Voor de vergadering van de Vaste Commissie voor Bedrijfs-economisch onderzoek op 16 December moet een werkplan voor 1953 worden opgesteld. Dit zal grotendeels worden bepaald door de lopende werkzaamheden en door die projecten van bedrijfsstudie, welke reeds in bewerking zijn of waarvoor het plan reeds bestond ze aan te pakken. Hoewel dit programma dus grotendeels door de huidige omstandigheden zal worden bepaald, lijkt het mij toch goed eerst intern vast te stellen welke kant wij uitgaan. Dit standpunt is trouwens ook nodig voor het kiezen van de groepen "vrije" bedrijven waarmede met ingang van het nieuwe boekjaar een begin zal moeten worden gemaakt.

Deze interne bespreking is m.i. voorts gewenst om na te gaan in hoeverre de gedachten van de Heer Van Riemsdijk inderdaad worden doorkruist door de opvatting van het merendeel van de Vaste Commissie in de laatste vergadering.

De volgende punten moeten m.i. worden besproken:

1. Voor welke projecten 1) kan de huidige documentatie een bijdrage leveren
 - a. uit het beschikbare materiaal (welke bedrijven wel, welke niet²⁾),
 - b. door middel van aanvullend onderzoek op deze bedrijven, uitgevoerd door:
 - 1) het L.E.I. en/of
 - 2) één of meer van de technische instituten.
2. Mede aan de hand van de bijdrage der huidige documentatie zal een op bepaalde projecten gerichte keuze van de 200 "vrije" bedrijven moeten worden gedaan.
3. Welke samenwerking wensen wij met de landbouw-technische instituten? Welke bijdragen verwachten wij?
4. Welke instrumenten (normen e.d.) hebben wij nodig voor het onderzoek?
5. Doorkruist de opvatting van de Vaste Commissie de gedachten van de Heer Van Riemsdijk?
6. Is een onderscheid naar projecten in de groepen "rationalisatie" en "bedrijfsorganisatie", zoals de Heer Van Riemsdijk voorstelt, gewenst?
Hebben de onderwerpen uit de eerste groep voorrang?

Ad 1. Bijdragen huidige documentatie

De huidige documentatie levert weinig of geen gegevens waaruit zonder meer conclusies kunnen worden getrokken t.a.v. de bedrijfsvoering. Niettemin kan dit materiaal m.i. de volgende bijdragen leveren:

- a. er kunnen normen aan worden ontleend (zie punt 4),
- b. een bepaalde bewerking kan aanwijzingen geven hoe het vraagstuk ongeveer ligt en op welke wijze verder moet worden gewerkt om tot meer definitieve resultaten te komen. Dit laatste kan inhouden:
 - 1) dat bepaalde bijdragen van het landbouw-technisch onderzoek nodig zijn,

- 1) Zie de 3 bijlagen welke naar de commissies ad hoc ter beoordeling zijn gestuurd.
- 2) Hierover voorlopig slechts een globaal oordeel.

- 2) dat uitbreiding van de documentatie nodig is door inschakeling van "vrije" bedrijven voor dit aspect en/of door een detail-administratie op een aantal bedrijven en/of door enquêtes. Deze enquêtes kunnen geschieden door het L.E.I., door één of meer technische instituten of door samenwerking van beide.

In het algemeen gesproken geloof ik dat er uit de huidige bedrijven, bedrijven kunnen worden gekozen waarvan de gegevens een bijdrage kunnen leveren voor de onderwerpen welke door de Heer Van Riemsdijk onder "rationalisatie" zijn vermeld. Hierbij staat wel vast, dat, zoals ook door de Heer Van Riemsdijk is gesteld, samenwerking met de instituten nodig is om door aanvulling van deze gegevens tot een aantal standaarden te komen.

De productie-omstandigheden zullen zoveel mogelijk gelijk moeten zijn. Een dergelijke keuze uit de huidige bedrijven moet m.i. mogelijk zijn. De keuze van groepen "vrije" bedrijven zal toch ook nooit zodanig kunnen geschieden dat de omstandigheden helemaal gelijk zijn.

Het lijkt mij nodig dat de huidige bedrijven zo spoedig mogelijk onder de loupe worden genomen om na te gaan

1. welke het eerst dienen af te vallen i.v.m. het doorvoeren van het nieuwe schema,
2. welke bedrijven geschikt lijken voor een bijdrage als boven bedoeld.

Hetgeen hier gesteld is voor de huidige documentatie geldt ook voor de groepen bedrijven welke in het nieuwe schema voor de berekeningen t.b.v. het beleid zullen worden opgenomen.

Ad 2. De keuze van de 200 "vrije" bedrijven i.v.m. de te kiezen projecten

Voor deze keuze is m.i. van belang zowel de belangrijkheid van de projecten als de bijdragen welke voor verschillende projecten kunnen worden geleverd door de "kostprijs"groepen.

De vraag is hierbij in hoeverre het mogelijk zal zijn bedrijven te kiezen welke voor verschillende projecten worden ingeschakeld. Dit zal m.i. afhangen van de werkwijze welke wij ons voorstellen. Wanneer deze zodanig wordt gedacht dat uit de gekozen groepen min of meer automatisch (zonder aparte waarnemingen) de resultaten worden verkregen, zouden de bedrijven - in het algemeen - slechts voor één project kunnen worden gekozen, bijv. paarden-trekkerbedrijven. Is de werkwijze echter zodanig dat aan een bepaald onderdeel speciale aandacht wordt besteed, mede door aparte waarnemingen, dan zouden bedrijven voor meerdere projecten een bijdrage kunnen leveren. De speciale keuze is dan nog wel nodig omdat de gekozen onderdelen (projecten) volgens de gestelde eisen (d.w.z. op een bepaalde wijze) op het bedrijf aanwezig moeten zijn. Laatstbedoelde werkwijze houdt in dat van de "kostprijs"bedrijven in meerdere mate een bijdrage kan worden verwacht dan bij de eerste werkwijze. Het lijkt mij dat de tweede methode de meest aangewezen is. Algemeen gesproken betekent dit de noodzakelijkheid van samenwerking met de andere instituten.

Ad 3. De samenwerking met de technische instituten

De bijdragen van deze instellingen zullen de volgende moeten zijn:

- a. gegevens waarover zij reeds beschikken of welke kunnen worden verkregen uit de thans lopende onderzoeken (bijv. levensduur en kosten van onderhoud van trekkers),

- b. gegevens van die onderzoeken welke nog niet of niet in voldoende mate plaatsvonden maar welke voor ons werk van belang zijn. Hier komt vooral naar voren de door de Heer Van Riemsdijk betoogde wenselijkheid, het technisch onderzoek meer te richten op wat het economisch onderzoek nodig heeft,
- c. gegevens uit waarnemingen op L.E.I.-bedrijven of op andere bedrijven, gericht op onze projecten van onderzoek.

Het lijkt mij mogelijk en gewenst dat hierover zo nodig op hoog niveau, besprekingen worden gevoerd. Wij zullen dan eerst moeten uitmaken waaraan wij in de eerste plaats behoefte hebben. Een deel van onze wensen hangt m.i. samen met de studies welke naar onze mening met behulp van de huidige documentatie (en de "overgangs"-documentatie in de eerstkomende jaren) ter hand kunnen worden genomen. Wellicht zal een deel van de te vragen onderzoeken hunnerzijds pas kunnen worden begonnen bij een meer ideale keuze van onze bedrijven. Maar ook hier bestaat m.i. dan nog de mogelijkheid dat de voorbereiding voor deze onderzoeken nu reeds moeten worden besproken omdat één van de belangrijkste hinderpalen tot dusver is geweest dat de instituten geen ruimte in hun begroting hebben voor de door ons verlangde waarnemingen.

-Mijn indruk is dus dat dit overleg zo spoedig mogelijk moet plaatsvinden. Hierbij dienen wij duidelijk voor ogen te houden en concreet aan te geven wat wij willen. Bovendien is dit wenselijk omdat ook de keuze van de groepen "vrije" bedrijven mede zal worden bepaald door de bijdragen welke de technische instituten menen te kunnen leveren.

ad 4. Welke "instrumenten" hebben wij nodig voor het onderzoek

De documentatie welke men opzet voor het speciaal onderzoek, alsmede de aanvullende technische gegevens welke dienen te worden verkregen, zijn niet voldoende. Wij moeten over een aantal "instrumenten" (bouwstenen) beschikken welke voor allerlei onderzoek in de gereedschapskast klaar moeten liggen. Ten dele zullen ze uit het eigenlijk onderzoek worden verkregen. Het aanpakken van de groep rationalisatievraagstukken is volgens de Heer Van Riemsdijk juist op de eerste plaats nodig om de nodige bouwstenen te krijgen. Ten dele echter zullen ze uit het beschikbare materiaal kunnen worden verkregen, wanneer aan de bewerking hiervan nog meer aandacht kan worden besteed. Dit zal tot tweërlei resultaat kunnen leiden, nl.

1. het verkrijgen van de verlangde gegevens zelf,
2. indien deze niet te verkrijgen zijn zal toch de bestudering van dit te gebrekkige materiaal aanwijzingen geven op welke punten de documentatie moet worden uitgebreid of aangevuld en/of een bijdrage van de technische instituten moet worden verkregen.

Door de nodige tijd te geven aan een verdere bewerking van ons materiaal wordt m.i. een noodzakelijke bijdrage geleverd aan het meer fundamentele onderzoek dat in de eerstkomende jaren kan worden aangevat en zal het dit onderzoek niet in de weg staan.

De benodigde instrumenten zijn o.a. de volgende:

- a. Reeds aanwezig
 1. de gegevens van de type-berekeningen,
 2. arbeidsnormen voor een - beperkt - aantal werkzaamheden en omstandigheden,
 3. enkele genormaliseerde gegevens uit de rapporten van de kostprijs van melk,
 4. een aantal gegevens uit de verslagen van de verschillende bedrijfstypen.

- b. Nog te verkrijgen uit onze documentatie
 - 1. kostenberekeningen van trekkers en paarden,
 - 2. arbeidsnormen voor meerdere werkzaamheden en voor verschillende omstandigheden,
 - 3. beschikbare arbeidskrachten per 10 ha op de verschillende bedrijfstypen,
 - 4. geïnvesteerd kapitaal.

ad 5. Doorkruist de wens van de Vaste Commissie een opzet van het onderzoek zoals door de Heer Van Riemsdijk wordt voorgesteld

In de vergadering van de Vaste Commissie heb ik als mijn mening naar voren gebracht dat er naast de opzet van een meer fundamenteel onderzoek zoals door de Heer Van Riemsdijk is voorgesteld, aandacht moet worden besteed aan een verdere bewerking van ons materiaal. Naar mijn mening zal door dit laatste grotendeels kunnen worden voldaan aan de wens van de Stichting. Als ik de Heer Van Nes goed begrepen heb wil hij dat het L.E.I. in elk geval acte de présence geeft t.a.v. enkele actuele vraagstukken. Hierbij is het geen eerste vereiste dat het vraagstuk helemaal uit de doekjes wordt gedaan. Een theoretische verhandeling zou in bepaalde gevallen al welkom zijn. In hoeverre dit laatste inderdaad bevredigend zou zijn valt te betwijfelen. Persoonlijk geloof ik dat wij op dit punt iets kunnen doen. Het belichten van een vraagstuk, door het theoretisch goed te stellen, kan voor de Stichting al waardevol zijn. Zij hebben daar behoefte aan en hebben er zelf geen tijd voor. Hiertegenover kan men stellen dat zo'n theoretische verhandeling weinig zin heeft. Dan nog geloof ik dat wij aan de wens van de Stichting kunnen voldoen zonder ons programma van onderzoek hierdoor in de war te laten brengen. Voor de onderwerpen welke genoemd zijn is m.i. niet in de eerste plaats een gericht onderzoek nodig. Misschien op den duur. Maar het zijn juist de door de Heer Van Nes genoemde onderwerpen waarop wij enig licht kunnen laten vallen door onze documentatie verder te bewerken.

a. De invloed van de kwaliteit van de grond

Een jaar geleden is afgesproken dat wij zouden trachten aan de hand van onze gegevens hierover iets te zeggen. Met de Consulent voor Bodemaangelegenheden heeft hierover een bespreking plaats gehad, daar de grond van onze bedrijven volgens een globale methode moest worden geclassificeerd. Hij is - uit praktische overwegingen - eerst begonnen met die gebieden welke voor onze type-bedrijven van belang waren. Met de classificering van onze bedrijven is echter nog geen begin gemaakt. Het moet m.i. mogelijk zijn, hieruit een verantwoorde globale indruk te krijgen. Daarnaast zullen wij dan moeten beslissen of dit vraagstuk belangrijk genoeg is om een gedeelte van onze 200 "vrije" bedrijven hieraan "op te offeren".

b. De invloed van de bedrijfsgrootte

In het ontworpen schema komen in verschillende gebieden meerdere grootteklassen voor. In die gevallen zullen dus deze kostprijsgroepen de gegevens voor dit vraagstuk verschaffen. De spreiding tussen de bedrijven binnen elke groep zal nog wel zo groot zijn dat niet automatisch de invloed van de bedrijfsgrootte is af te lezen door vergelijking van twee groepen. Maar dit zal ook niet het geval zijn als er een meer gerichte keuze t.a.v. dit vraagstuk zal plaatsvinden.

Overigens blijft m.i., los van de wens van de Stichting, voor ons de vraag of ook voor dit vraagstuk een aantal van de "vrije" bedrijven moet worden opgeofferd.

c. De kapitaalbehoefte

Ook hierover lijkt het mij mogelijk wat te zeggen aan de hand van ons materiaal. Dit betekent niet dat geen aanvullende gegevens voor een aantal bedrijven nodig zullen zijn. Wat het verloop van de kapitaalbehoefte betreft zal een synthetische opzet - zoals door de Heer De Regt al is opgezet - nodig zijn. Hieraan kan echter wel een grotendeels empirische grondslag worden gegeven, wanneer de kasstaten van de boekhouding op dit punt worden bewerkt.

d. Is een betere aanpassing van de beschikbare arbeid op gemengde zandbedrijven aan de arbeidsbehoefte door verandering van het productieplan mogelijk?

Dit is een vraagstuk waar ook de Voorlichtingsdienst grote belangstelling voor heeft. Individuele voorlichting zal veelal dit punt raken. Een meer gedetailleerd inzicht dan door de rapporten van Streekonderzoek tot dusver is gegeven moet mogelijk zijn. Hiervoor is echter een stel fijnere arbeidsnormen nodig. Het is reeds lang een punt van ons werkprogramma om hiertoe te komen. Is dit mogelijk aan de hand van het huidige materiaal? Zou het I.L.R. ons hiervoor al een bijdrage kunnen leveren? Zoals in de laatste B.B.C. is afgesproken is overleg met het I.L.R. t.a.v. de arbeidsnotitie van gemengde bedrijven (welke momenteel vrijwel nihil is) nodig.

Het behandelen van bovenstaande vraagstukken vraagt ongetwijfeld tijd. In zoverre zijn de wensen van de Stichting "concurrerend" met de projecten voor bedrijfsstudie. Anderzijds zijn dit onderwerpen van zodanig algemeen belang dat wij daaraan ook zonder dat dit als speciale wens van de Stichting naar voren is gekomen, onze aandacht zullen moeten besteden.

Ad 6. Is een onderscheid naar projecten in de groepen "rationalisatie" en "bedrijfsorganisatie" gewenst

Door de Heer Van Riemsdijk is in de projectenlijst voor de commissies ad hoc dit onderscheid gemaakt.

Het onderzoek naar de rationalisatie houdt in het analyseren van de verschillen in uitkomsten bij de bestaande omstandigheden waaronder de bedrijven produceren ¹⁾.

De projecten welke betrekking hebben op verandering in de bedrijfsorganisatie veronderstellen een verandering in de bestaande omstandigheden.

Aan de eerste groep projecten wil de Heer Van Riemsdijk voorrang verlenen omdat de resultaten hiervan nodig zijn, wil men de tweede groep ter hand kunnen nemen. Met dit onderscheid als zodanig was ik het eens. (Hoewel ik bezwaar heb tegen de benaming "rationalisatie" daar deze m.i. op het gehele onderzoek betrekking heeft. Beter zou hier over efficiency kunnen worden gesproken.) Bij het samenvoegen van de projecten van de verschillende bedrijfstypen onder deze twee hoofdgroepen stuitte ik echter op moeilijkheden, zodat deze indeling in de stukken voor de Vaste Commissie achterwege is gelaten. Een uiteenzetting van de Heer Van Riemsdijk over deze

¹⁾ Zie de omschrijving en opsomming der projecten in de bijlagen van genoemde commissie.

indeling als zodanig, waar ik het dus wel mee eens was, heb ik toen geschrapt omdat het niet meer correspondeerde met de voorgestelde lijst zelf. Ik geloof achteraf dat dit te betreuren is omdat dit naar mijn mening afbreuk heeft gedaan aan de besprekingen. De wens van de Vaste Commissie naar meer algemene vraagstukken zou misschien niet zo sterk gerezen zijn (althans niet zo tegenover ons voorstel zijn geplaatst) wanneer in de stukken duidelijker naar voren was gekomen (zoals in de bijlagen van de commissies ad hoc) dat wij de voorkeur geven aan het behandelen van de onder "rationalisatie" genoemde onderwerpen.

Ik breng dit punt om twee redenen naar voren:

1. het lijkt mij goed ons standpunt te bepalen om het onderscheid in twee hoofdgroepen van projecten wel of niet te volgen,
2. bij het opstellen van ons werkplan 1953 voor de vergadering van de Commissie op 16 December lijkt het mij goed, de gedachte van deze twee aspecten (statistisch en dynamisch?) welke inderdaad bij het onderzoek te onderscheiden zijn naar voren te brengen, met mededeling van onze wens, aan de rationalisatie-projecten voorrang te verlenen.

's Gravenhage, 3 December 1952.

P.M. van Nieuwenhuyzen.

ONDERWERPEN VOOR ONDERZOEK VOOR AKKERBOUWBEDRIJVEN

Welke mogelijkheden zijn er voor verbetering van de bedrijfsresultaten door:

- a. Rationalisatie
Hieronder te verstaan vergroting van de efficiency met de op het bedrijf aanwezige productiemiddelen. Deze rationalisatie heeft twee kanten:
 1. verhoging van de kwantitatieve opbrengsten
 2. verlaging van de kosten. Vooral de kosten van bewerking (loon, kosten trekkracht, kosten werktuigen en werk door derden) komen voor onderzoek in aanmerking.
- b. Veranderingen in de bestaande bedrijfsorganisatie
(o.a. veranderingen in het productieplan).
 3. Intensivering.
 4. Mechanisatie (o.a. het vraagstuk van de vergelijking van kosten - en meeropbrengsten - van de trekkracht van paarden resp. trekkers).
 5. De betekenis van de melkveehouderij.
 6. De betekenis van mestvee en/of het opfokken van jongvee.
 7. De betekenis van stalmest.
 8. De betekenis van groenbemesting.
- c. Diversen
 9. De investering van kapitaal in het akkerbouwbedrijf.
 10. De invloed van de verkaveling op het productieplan en op de kosten en opbrengsten.
 11. Welke ontwikkeling valt er af te leiden uit de gegevens van de boekhoudingen van bedrijven, welke reeds enige jaren door het L.E.I. worden bijgehouden.

ONDERWERPEN VOOR ONDERZOEK WELDEBEDRIJVEN

1. Rationalisatie - Welke mogelijkheden zijn er voor verbetering van het bedrijfsresultaat door rationalisatie van voederwinning, veevoeding, samenstelling en kwaliteit veestapel, verhoging productie per koe, verlaging aankoop voedermiddelen per koe, op basis van de beschikbare productie-omstandigheden (grond, arbeid en kapitaal).
2. " - Welke mogelijkheden zijn er voor verbetering van het bedrijfsresultaat door rationalisatie van de organisatie van het werk, op basis van de beschikbare arbeidskrachten, werktuigen en trekkracht, mede gezien de overige productie-omstandigheden (bedrijfs grootte, verkaveling, ruimte en inrichting bedrijfsgebouwen) en de intensiteit van weide- en voederbouw, de voeraankoop en de omvang van de veestapel.
3. Bedrijfsorganisatie - Welke mogelijkheden zijn er ter verbetering van het bedrijfsresultaat bij intensivering door middel van voederaankoop, mede in verband met risico's ten gevolge van wisselingen in het aanbod van voeder (hoeveelheid, kwaliteit, prijs).
4. " - Welke mogelijkheden zijn er ter verbetering van het bedrijfsresultaat bij intensivering d.m.v. verhoging voederproductie in eigen bedrijf welke wordt gebruikt voor vergroting van de veestapel.
5. " - Als 4, doch verhoging van voederproductie eigen bedrijf gebruikt voor vermindering van de voederaankoop (ruwvoeder, krachtvoer).
6. " - Wat is de betekenis van het kunstmatig drogen van gras in verband met intensivering.
7. " - Wat is de betekenis van de schuurdroogmethode in verband met intensivering.
8. " - Wat is de betekenis van verschillende methoden van inkuilen in verband met intensivering.
9. " - Wat is de betekenis van een verbeterde watervoorziening tijdens de groeiperiode in verband met intensivering van de voederproductie (berekening).
10. " - Wat is het effect van wijziging in de verdeling van de kalf tijd van het vee over de verschillende perioden van het jaar op de rentabiliteit van de bedrijven (uiteraard mede gezien de seizoenschommelingen van de melkprijs).
11. " - Wat is de betekenis van melkrijkheid en vetgehalte der dieren in verband met de rentabiliteit van de bedrijven.

12. Bedrijfsorganisatie - Wat is de betekenis van de vetweide-rij in verband met de rentabiliteit van de bedrijven.
13. " - Wat is de betekenis van de melkmachine voor de weidebedrijven.
14. " - Wat is de betekenis van motorisatie voor het weidebedrijf.

N.B. Bij alle onderzoeken dient aandacht te worden besteed aan de betekenis van de factor bedrijfsleiding (kwaliteit van de boer). Dit betekent, dat moet worden nagegaan, in hoeverre de theoretische mogelijkheden in de praktijk kunnen worden uitgevoerd. Tevens aan de invloed van verschil in prijsverhoudingen en aan het eventuele effect op kapitaalinvestering en -omloop.

De onderzoeken zullen als regel betrekking hebben op een bepaald complex van productie-omstandigheden, met relatief geringe variatie tussen de bedrijven, welke in het onderzoek worden betrokken. Voor elk onderwerp is het daarom tevens van belang dat wordt nagegaan, in hoeverre herhaling van het onderzoek nodig is om inzicht te krijgen in de verhoudingen, welke zich bij andere natuurlijke verhoudingen voordoen (o.a. kwaliteit grond, verkaveling, grootte).

ONDERWERPEN VOOR ONDERZOEK GEMENGDE BEDRIJVEN

1. Rationalisatie
 - Welke mogelijkheden zijn er - gegeven de beschikbare productie-omstandigheden (grond, arbeid en kapitaal) - voor verbetering van het bedrijfsresultaat door rationalisatie van
 - a. teelt der marktbaar gewassen
 - b. voederwinning, veevoeding, samenstelling en kwaliteit van de rundveestapel, verlaging aankoop voedermiddelen per koe, verhoging productie per koe
 - c. voeding en verdere verzorging pluimvee
 - d. " " " " varkens
2. "
 - Welke mogelijkheden zijn er voor verbetering van het bedrijfsresultaat door rationalisatie van de organisatie van het werk, op basis van de beschikbare arbeidskrachten, werktuigen en trekkracht, mede gezien de overige productie-omstandigheden (bedrijfs-grootte, verkaveling, ruimte en inrichting bedrijfsgebouwen) en de intensiteit van het bouwland- en graslandgebruik, de voederaankoop en de omvang van de veestapel.
3. Bedrijfsorganisatie
 - Welke mogelijkheden zijn er ter verbetering van het bedrijfsresultaat bij intensivering door middel van voederaankoop, mede in verband met risico's ten gevolge van wisselingen in het aanbod van voeder (hoeveelheid, kwaliteit, prijs).
4. "
 - Welke mogelijkheden zijn er ter verbetering van het bedrijfsresultaat bij intensivering door middel van verhoging voederproductie in eigen bedrijf welke wordt gebruikt voor vergroting van de veestapel.
5. "
 - Als 4, doch verhoging van voederproductie eigen bedrijf gebruikt voor vermindering van de voederaankoop (ruwvoeder, krachtvoer).
6. "
 - Als 4, doch verhoging voederproductie gebruikt om grasland te kunnen scheuren en teelt marktbaar gewassen uit te breiden.
7. "
 - Wat is de betekenis van het kunstmatig drogen van gras in verband met intensivering.
8. "
 - Wat is de betekenis van de schuurdroogmethode in verband met intensivering.
9. "
 - Wat is de betekenis van verschillende methoden van inkullen in verband met intensivering.
10. "
 - Wat is de betekenis van een verbeterde watervoorziening tijdens de groeiperiode in verband met intensivering van de voederproductie (berekening).
11. "
 - Wat is het effect van wijziging in de verdeling van de kalftijd van het vee over de verschillende perioden van het jaar op de rentabiliteit van de bedrijven (uiteraard mede gezien de seizoenschommelingen van de melkprijs).
12. "
 - Wat is de betekenis van melkrijkheid en vetgehalte der dieren in verband met de rentabiliteit van de bedrijven.

13. Bedrijfsorganisatie - Wat is de betekenis van intensivering van de voederbouw op bouwland in vergelijking met de teelt van marktbaar gewassen enerzijds en intensivering van het graslandgebruik anderzijds.
14. " - Wat is de betekenis van wisselbouw voor de uitkomsten van het gemengde bedrijf.
15. " - Wat is de betekenis van de gewassenkeuze in verband met afzet- en aanwendingsmogelijkheden der geteelde producten en de verdeling van de arbeidsbehoefte over het seizoen.
16. " - Wat is de betekenis van fruitteelt als onderdeel van het gemengde bedrijf op rivierklei en löss.
17. " - Wat is de betekenis van mechanisatie met het oog op een beter gebruik van de beschikbare paardentrekkracht.
18. " - Wat zijn de mogelijkheden van motorisatie en bijbehorende mechanisatie.

N.B. Bij alle onderzoeken dient aandacht te worden besteed aan de betekenis van de factor bedrijfsleiding (kwaliteit van de boer). Dit betekent, dat moet worden nagegaan in hoeverre de theoretische mogelijkheden in de praktijk kunnen worden uitgevoerd. Tevens aan de invloed van verschil in prijsverhoudingen en aan het eventuele effect op kapitaalinvestering en -omloop. De onderzoeken zullen als regel betrekking hebben op een bepaald complex van productie-omstandigheden, met relatief geringe variatie tussen de bedrijven, welke in het onderzoek worden betrokken. Voor elk onderwerp is het daarom tevens van belang dat wordt nagegaan in hoeverre herhaling van het onderzoek nodig is om inzicht te krijgen in de verhoudingen, welke zich bij andere natuurlijke verhoudingen voordoen (o.a. kwaliteit grond, verkaveling, grootte).